

Inkomster i svenskt och nordiskt fiske

Svag nyrekrytering av unga yrkesfiskare ses som ett problem i stora delar av den svenska fiskenäringen. Detta kan ha många förklaringar, bland annat att lönerna inte är konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden. Vi har analyserat hur svenska fiskares inkomster ser ut i jämförelse med andra nordiska länder samt hur inkomsterna skiljer sig åt mellan olika regioner och flottsegment inom Sverige. Resultaten visar att:

- Jämfört med genomsnittsinkomsten i respektive land har fiskare i Sverige något lägre inkomster medan fiskare i Danmark, Norge och Island har högre inkomster.
- Det finns geografiska inkomstskillnader inom Sverige där fiskare på västkusten och fiskare i inlandslän har högst inkomster.
- I Sverige ger fiske i saltvatten med passiva redskap (nät, krok, bur och fällor) lägre inkomster än fiske med trål.

Bakgrund

Nyrekryteringen inom svenskt fiske är svag och fiskarkåren har minskat under lång tid, vilket lett till att många kustsamhällen idag endast har ett fåtal aktiva fiskare kvar. Detta lyfts ofta fram som ett problem av regionala företrädare som är rädda att fisket helt ska försvinna. En grundläggande förutsättning för att behålla ett regionalt fiske är att det är en attraktiv näring att arbeta inom jämfört med andra näringar. I länder med en välfungerande arbetsmarknad måste inkomsterna från arbete i fiskesektorn följa en liknande utveckling som övriga sektorer, annars kommer unga att välja andra karriärvägar och befintliga fiskare att lämna för yrken som ger högre inkomster.

I den här studien analyseras inkomsterna för fiskare i Sverige, Danmark, Island, och Norge. Länderna är på många sätt jämförbara, men inom fisket har de mycket olika naturliga förutsättningar. Länderna har också valt olika typer av fiskeriförvaltning. Island och Norge är stora fiskenationer där fisket är en viktig nationell industri. I Sverige och Danmark är fisket en betydligt mindre sektor. Island och på senare år även Danmark förvaltar hela sitt fiske med så kallade individuella överförbara kvoter (ITQ) vilket har fokus på att öka den ekonomiska lönsamheten samtidigt som fisket är biologiskt hållbart.

Syftet med studien är att se hur inkomsterna i svenskt fiske ser ut i förhållande till våra nordiska grannländer och i förhållande till övriga svenska sektorer, samt hur inkomsterna skiljer sig åt mellan olika typer av fiske inom den svenska fiskerieringen. Detta ger information om hur de ekonomiska drivkrafterna för nyrekrytering ser ut i Sverige generellt och mer specifikt inom olika delar av fiskerieringen. De delar av fisket som har låga inkomster kan också förväntas ha låg nyrekrytering av unga fiskare.

Data

Till analysen har dataunderlag om fiskares förvärvsinkomster tagits fram för Norge, Island, Danmark och Sverige för perioden 2002-2012. Uppgifterna bygger på nationell statistik och har därför inte exakt samma utformning för alla länder, men är framtagna för att vara så jämförbara som möjligt. Det svenska urvalet består av alla individer, 16 år och äldre, som erhållit någon inkomst från arbete eller verksamhet inom fiske klassificerat enligt standarden för svensk näringsgrensindelning (SNI). Således innefattar urvalet både fiskare med licenser och anställda på fiskefartyg utan licens. Totalt ingår 1 525 svenska fiskare.

Att basera urvalet på SNI-koden skiljer sig från standarddefinitionen av svenska fiskare som utgår från fiskelicenser. Det är dock möjligt att vara anställd på ett fiskefartyg utan att ha licens och det är även tillåtet att fiska i privat vatten utan licens. Fiskare med fiskelicenser omfattar således inte alla som arbetar inom fisket i Sverige. Genom att inkludera både licensierade och anställda utan licens kan vi ge en mer komplett bild av fiskarnas inkomster.

I analysen används individernas förvärvsinkomster, vilket inbegriper överskott av näringsverksamhet (vinst) för enskilda näringsidkare och lön för individer med anställning. Det ska även noteras att inkomsterna inte representerar fulltidslöner utan observerad förvärvsinkomst, vilket innebär att även deltidsanställda fiskare är inräknade i statistiken. I statistiken är det möjligt att separera mellan förvärvsinkomst från fiske och annan verksamhet. Det finns också uppgifter om pensioner och bidrag.

Svenska fiskare har lägre inkomster

Norge har den största fiskesektorn bland länderna i studien, 12 380 individer som har någon form av inkomst från fiske. Därefter kommer Island med 4 848, Danmark med 1 687 och Sverige med 1 525 individer som har inkomster från fiske.

En direkt jämförelse av inkomsterna för fiskare mellan länderna är inte speciellt informativ då det är bruttolönen som rapporterats i statistiken. Bruttolönen kommer att beskattas olika i de olika länderna och

dessutom kan lönenivåerna generellt skilja sig åt mellan länder för alla näringar. I stället görs här en jämförelse av fiskares inkomster med den nationella genomsnittsinkomsten för alla näringar i varje land för att få en uppfattning om hur väl betalda fiskarna är i de olika länderna. I länder där fiskare har högre inkomster än det nationella genomsnittet har fisket sannolikt större möjlighet att rekrytera unga till näringen. Tabell 1 visar en jämförelse av inkomster för fiskare med den nationella genomsnittsinkomsten för alla näringar i varje land. Inkomstmattnen är beräknade som total inkomst (förvärvsinkomst fiske och annat, samt pensionsinkomster) för varje individ som har någon inkomst från fiske.

Tabell 1. Förvärvsinkomst för fiskare relativt nationell genomsnittsinkomst (%)

Land	Inkomst fiskare/ Nationellt genomsnitt	Antal fiskare
Danmark	166 %	1 687
Island	270 %	4 848
Norge	140 %	12 380
Sverige	89 %	1 525

Svenska fiskare har i genomsnitt en inkomst som är cirka 10 % lägre än det nationella genomsnittet för alla näringar. Detta kan bero på en rad olika faktorer utöver fiskeripolitiken, exempelvis utbildningsnivå och åldersstruktur. Noterbart är att de svenska fiskarnas inkomster ligger i nivå med de i jord- och skogsbruket. Intressant är också att inkomsten för svenska fiskare skiljer sig från de andra länderna i studien. På Island är genomsnittsinkomsten för fiskare mer än dubbelt så hög som det nationella genomsnittet. I Danmark och Norge är inkomsterna i fiskesektorn 66 procent respektive 40 procent över det nationella genomsnittet. Siffrorna är inte helt jämförbara med de svenska eftersom övriga länder har inkluderat arbetslösa i det nationella genomsnittet (vilket sänker det nationella genomsnittet och därmed överskattar fiskets inkomster relativt genomsnittet), men slutsatsen att fiskare har goda inkomster i dessa länder består vid jämförelser med andra näringar.

Inkomster för kustfiskare

För kustfisket är jämförelser mellan länder lite svårare då länderna har olika definitioner av kustfiske. På Island och i Danmark definieras kustfiske som fiske från ett fartyg som är mindre än 17 respektive 15 meter. I Norge bedrivs kustfiske av fiskefartyg som fångar bottenlevande arter med passiva redskap medan Sverige inkluderar allt fiske i saltvatten som bedrivs med passiva redskap i definitionen av kustfiske.

Inkomsten för kustfiskare är lägre än för övrigt fiske i Danmark, Sverige och Island. På Island är inkomsterna för kustfiskare nära hälften av genomsnittet för alla fiskare, medan inkomsterna i Sverige och Danmark är runt 10 % lägre för kustfiskare. I Norge är bilden mer oklar då inkomsterna för kustfiskare skiljer sig kraftigt mellan olika kategorier av fartyg där vissa har högre och andra lägre inkomster än genomsnittet för fisket.

En jämförelse med den nationella genomsnittslönen för alla näringar visar på samma mönster för kustfiskare som för inkomster från fisket i sin helhet. Sverige är det enda landet i studien där kustfiskare har lägre inkomster än det nationella genomsnittet, medan genomsnittsinkomsten för kustfiskare i de övriga nordiska länderna ligger över det nationella genomsnittet.

Inkomster för olika typer av fiske i Sverige

Tabell 2 visar den genomsnittliga inkomsten för fiskare i Sverige år 2012 uppdelat efter tre olika typer av fiske: fiske i sötvatten, fiske i saltvatten med passiva redskap och fiske i saltvatten med trål. Kolumn två visar genomsnittlig total förvärvsinkomst medan kolumn tre visar genomsnittlig procentandel av den totala förvärvsinkomsten som utgörs av inkomster från fiske.

Tabell 2. Förvärvsinkomst (SEK) för fiskare 2012 efter typ av fiske

Fiske	Antal fiskare	Förvärvsinkomst	Fiske/Förvärvsinkomst
Alla	1 525	226 353	80 %
Sötvatten	235	205 789	81 %
Saltvatten, passiva redskap	463	193 197	77 %
Saltvatten, trål	827	250 803	81 %

Som tabellen visar skiljer sig den genomsnittliga inkomsten mellan de olika typerna av fiske. Fiske i saltvatten med trål genererar den högsta inkomsten, ca 250 00 kronor, därefter kommer fiske i sötvatten och lägst inkomster från fiske har fiske i saltvatten med passiva redskap (ca 193 000 kronor). Det finns flera möjliga anledningar till inkomstskillnaderna då både de landade fiskarterna och förvaltningssystemen skiljer sig åt. Andelen av inkomsterna som kommer från fiske är runt 80 % för alla typerna av fiske.

Geografiska skillnader inom Sverige

I Tabell 3 visas inkomsten för fiskare uppdelat i fem svenska regioner baserat på vilket län fiskaren bor i. Den första är inlandsregionen där fisket äger rum i sötvatten. Den marina kusten är indelad i norra ostkusten, vilken är kuststräckan norr om Stockholm, och södra ostkusten, vilken sträcker sig från Stockholm ner till Blekinge.

Sydskusten innefattar Blekinge och Skåne län, medan västkusten är definierad som kuststräckan från Halland till den norska gränsen. Notera att det i kustlänen även kan förekomma fiske i sötvatten.

Tabell 3. Förvärvsinkomst (SEK) för fiskare 2012, efter region

Region	Antal fiskare	Förvärvs- inkomst	Fiske/Förvärvs- inkomst
Inland*	80	230 485	82 %
Norra ostkusten	216	182 632	70 %
Södra ostkusten	192	150 918	81 %
Sydskusten	265	189 348	81 %
Västkusten	772	269 621	82 %

* Notera att "inland" är definierat utifrån län, vilket skiljer sig från fiske i sötvatten i tabell 2 som kan bedrivas även av fiskare i län som har kust.

Den största regionen med avseende på antal fiskare är västkusten med 772 fiskare. Detta är även regionen med högst inkomst. Fiskare i inlandsregionen har näst högst inkomst och därefter kommer fiskare vid syd- och ostkusten. Värt att notera är att fiskarna vid den norra ostkusten är mindre beroende av fisket som inkomstkälla jämfört med övriga regioner.

Slutsatser

I Sverige är genomsnittsinkomsten för de som arbetar inom fiske-sektorn ungefär 10 % lägre än det nationella genomsnittet. På Island samt i Danmark och Norge är den genomsnittliga inkomsten för fiskare högre än det nationella genomsnittet och för vissa grupper av fiskare till och med markant högre. Även inom kustfisket tjänar den genomsnittliga fiskaren mer än det nationella genomsnittet i samtliga länder utom Sverige. Att en fiskare har högre inkomster än genomsnittet kan vara ett resultat av bättre fiskeriförvaltning, men det kan också exempelvis bero på långa turer till havs med långa arbetsdagar och obekvämt arbetstid. Lägre inkomster än genomsnittet kan bero på exempelvis lägre utbildning. I studien observeras skillnader i inkomster, men det ges ingen förklaring till varför de uppstår.

De svenska fiskarnas genomsnittliga inkomst år 2012 var 226 353 kronor, vilket inkluderar arbete inom andra näringar. Fisket utgör en betydande andel (80 %) av den totala inkomsten för svenska fiskare. Det finns dock stora inkomstskillnader mellan fiske som bedrivs i olika regioner i Sverige samt mellan fiske med olika redskap (trål/passiva redskap) och typ av vatten (sött/salt vatten).

Skillnader i inkomstnivåer mellan länder och mellan olika typer av fiske inom länderna kan ha många orsaker. Dels varierar inkomsterna beroende på vilka arter man fiskar då vissa arter kan ha en bra/dålig

beståndsstatus vid undersökningstillfället. Fiskeriförvaltningen skiljer sig också åt där exempelvis det isländska fisket har en lång tradition av individuella överförbara kvoter (ITQ) vilket lett till rationaliseringar och effektiviseringar av flottan. ITQ finns även i svenskt fiske efter så kallade pelagiska arter (t.ex. sill, skarpsill och makrill). Många fiskare som fiskar pelagiska arter ingår i de högavlönade kategorierna för trålfiske vid västkusten. ITQ leder inte bara till hög ekonomisk avkastning, utan i många fall också till ett mer storskaligt fiske och därmed högre krav på personalen i form av formell utbildning för att exempelvis kunna manövrera större fartyg. Detta förväntas öka inkomsterna jämfört med anställda i ett mer småskaligt fiske.

Skillnaderna i inkomster för olika kategorier av fiskare i Sverige har sannolikt betydelse för rekryteringen av unga fiskare och vilka flottsegment de söker sig till. Om arbetsvillkoren är likvärdiga ger de höga inkomsterna inom det storskaliga fisket på västkusten incitament att ge sig in i detta fiske jämfört med de flottsegment där inkomsterna är låga.

Källor

Nielsen, M., Asche, F., Bergesen, O., Blomquist, J., Henriksen, E., Hoff, A., Nielsen, R., Viðarsson, J., Waldo, S. (2018). The myth of the poor fisher: Evidence from the Nordic countries. *Marine Policy*. 93. 186-194.

Nielsen, M., Nielsen, A. H. R., Waldo, S., Blomquist, J., Asche, F., Bergesen, O., Viðarsson, J., Sigurðardóttir, S., Sveinþórsdóttir, R. (2017). Employment and salary of Nordic coastal fishermen. TemaNord, Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn.

Författare

Kerstin Karlén, Johan Blomquist, Staffan Waldo

Mer information

Johan Blomquist
Tel: 046 222 07 89
E-post: johan.blomquist@slu.se

Staffan Waldo
Tel: 046 222 07 92
E-post: staffan.waldo@slu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 730, 220 07 Lund
